PLANUL YOUNG ŞI ROMÂNIA. (II)*

DE

EMILIAN BOLD

În momentul în care s-a anunţat oficial că marile puteri intenţionau să înlocuiască planul Dawes cu un nou sistem de plăţi a reparaţiilor, cercurile politice româneşti s-au arătat deosebit de interesate. Anumite motive de ordin politic şi economic determinau România să acorde noului sistem al reparaţiilor preconizat consideraţia necesară. Aşa, de pildă, pînă la data elaborării planului Young reparaţiile orientale, în care România era direct interesată, se aflau încă în stadiul incertitudinilor ; noul plan încerca să rezolve numai reparaţiile germane din care România primise o cotă neînsemnată ; anul 1929 aducea primele simptome ale crizei economice în România cu repercusiuni grave în situaţia ei financiară ; unele ţări învinse, care promovau o politică de revizuire a tratatelor, se bucurau de bunăvoinţa Angliei şi Italiei. La toate acestea se adaugă intenţia marilor puteri ca, în cadrul discuţiilor pentru planul Young, să se procedeze ca în trecut cînd ţările cu „interese limitate" au fost excluse de la dezbaterile şi hotărîrile cele mai importante privind soluţionarea sistemului de reparaţii. De altfel, o serie de informaţii din perioada premergătoare planului Young confirmau această intenţie a marilor puteri. Conştient de gravitatea situaţiei, cu atît mai mult cu cît România făcea parte din categoria statelor cu „interese limitate", G. G. Mironescu, pe atunci ministru de externe în primul guvern P.N.T., cerea delegatului român la Comisia reparaţiilor să intervină pe lîngă guvernele Franţei, Angliei şi a altor ţări şi să ceară ca statele care nu figurau în listele comitetului de experţi, deşi erau creditoare Germaniei, să obţină, totuşi acest drept. „Cerinţa noastră este — scria el — să fim ţinuţi la curent,

* Partea I a articolului a fost publicată în Analele şt. ale Universităţii „Al. I. Cuza", Tomul XVII, fasc. 2/1971.

în mod oficial, cu lucrările experţilor şi aceste lucrări să fie supuse ulterior unei conferinţe în care România să-şi spună cuvîntul“[1].

La rîndul său, N. Titulescu a iniţiat o serie de sondaje pe lîngă guvernele ţărilor importante. Intervenţia lui avea menirea să determine marile puteri ca, în negocierile viitoare, să se discute întreaga problemă a reparaţiilor (germane şi orientale) şi să se ajungă la o rezolvare acceptabilă pentru toate ţările interesate, indiferent dacă ele erau mari sau mici. N. Titulescu atrăgea atenţia că numai rezolvarea reparaţiilor germane — aşa cum îşi propunea comitetul de experţi — constituia o încălcare a normelor tratatelor care conţineau obligaţia colectivă şi solidară a Germaniei, Austriei, Ungariei şi Bulgariei de a plăti reparaţii [2].

Discuţiile purtate de N. Titulescu cu unele personalităţi guvernamentale franceze sau engleze s-au dovedit a fi infructuoase. Revendicările sale relative la rezolvarea integrală a reparaţiilor, la anularea cotei de eliberare sau a valorii bunurilor cedate, ca şi la reprezentarea României în comitetul de experţi n-a găsit înţelegerea deplină nici din partea guvernului englez şi nici din cea a guvernului francez [3]. În una din telegramele prin care N. Titulescu informa Bucureştiul asupra negocierilor purtate de el în Anglia, nu-şi ascundea dezamăgirea pentru faptul că problemele majore, în care statele mici erau interesate ca şi hotărîrile marilor puteri de a nu le da satisfacţie, erau „socoteli din timp chibzuite“ [4].

Demersurile lui Titulescu au continuat, totuşi, la Lugano, în Elveţia, unde Edouard Herriot, N. Chamberlain şi Gustav Stresemann purtau discuţii asupra evacuării anticipate a zonei rhenane. Este adevărat că nici de această dată el n-a putut obţine consimţămîntul ca România să participe la lucrările comitetului de experţi. În schimb, el a primit asigurarea scrisă că recomandările comitetului de experţi nu vor fi valabile decît atunci cînd ele vor fi examinate şi acceptate oficial de către toate puterile interesate, inclusiv România [5]. Promisiunea scrisă avea o mare importanţă, atît pentru România cît şi pentru alte state mici. Acestea puteau condiţiona aderarea la noul plan numai în funcţie de satisfacerea unor revendicări asupra reparaţiilor generale.

[1] Arhiva istorică centrală (A.I.C.), Fond Casa regală, Dos. nr. 34/1926, f. 301, Mironescu către Zeuceanu, teleg. nr. 77.277/16 dec. 1928.

[2] Gh. M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice şi financiare a României şi împrumuturile contractate, 1823—1933*, Buc., 1934, p. 788.

[3] „Recunoaştem — i s-a declarat lui N. Titulescu în Anglia — că România şi Serbia au interese în această chestiune (a reparaţiilor orientale — E. B.). Avem atîtea dificultăţi să punem pe picioare un comitet de experţi numiţi de şase puteri, încît o cerere de sporire a experţilor nu are şansă să fie admisă“ (v. N. Titulescu, *Documente diplomatice*, Edit. pol., Buc., 1967, doc. nr. 149, p. 252). Franţa s-a arătat mai intransigentă decît Anglia în legătură cu numărul experţilor. N. Titulescu scria că „punctul de vedere francez pare mai dăunător intereselor noastre ca cel britanic“. (*Ibidem*, doc. nr. 150, p. 253).

[4] *Ibidem*, doc. nr. 147, p. 250.

[5] *Ibidem*, doc. nr. 153, p. 259.

În timpul dezbaterilor, membrii comitetului de experţi n-au oferit ţărilor mici nici o informaţie în legătură cu conţinutul noului plan, deşi unele promisiuni au fost date în prealabil. Cînd prevederile noului plan au devenit cunoscute tuturor, prin publicarea lor în presă, delegaţii ţărilor mici şi-au manifestat din nou indignarea. Hotărîrile comitetului, avantajoase numai statelor mari, au spulberat speranţele statelor mici legate de aplicarea principiilor de echitate şi egalitate între ţări în recuperarea reparaţiilor. „Am fost trataţi întotdeauna ca fii vitregi“, scria fostul ministru de finanţe, M. Popovici, către legaţia română din Paris, cînd a aflat de perpetuarea unui tratament inamical aplicat României cu ocazia planului Young. „Nu s-a terminat cu acest tratament ?“, se întreba el pe bună dreptate [6].

În aceste condiţii, preocuparea de bază a lui N. Titulescu a fost crearea unui front comun a ţărilor mici interesate în reparaţii, care să determine marile puteri să-şi schimbe optica şi să promoveze o politică mai realistă faţă de acestea. Totodată, N. Titulescu a discutat cu delegaţii belgian şi iugoslav în Comisia reparaţiilor şi a recomandat guvernului de la Bucureşti să medieze o înţelegere similară între Polonia şi Iugoslavia [7]. Înţelegerea preconizată de diplomatul român trebuia să reziste presiunilor marilor puteri şi să facă imposibilă eliminarea ţărilor cu „interese limitate“ de la discutarea problemelor esenţiale ale reparaţiilor.

Între timp, Alexandru Zeuceanu, delegat pe lîngă Comisia reparaţiilor, fiind în posesia textului planului Young, anunţa, în două telegrame succesive, că se acorda României sume mult mai mici decît planul Dawes. El îşi exprima îngrijorarea că, în asemenea condiţii, România n-ar fi putut acoperi în viitor datoriile sale contractate în timpul războiului faţă de S.U.A., Anglia, Franţa sau Italia [8].

La 25 iunie 1929, delegaţia română aflată la Paris a trimis ministrului de externe o dare de seamă detaliată asupra raportului comitetului de experţi, completată cu 21 de tabele şi 17 note explicative. Semnatarii acestui document au căutat să privească toate consecinţele planului Young asupra drepturilor României la reparaţiile germane ca şi repercusiunile ce le avea noua reglementare a plăţilor din punct de vedere financiar. În acest sens, ei arătau că :

[6] Arhiva Ministerului afacerilor externe (A.M.A.E.), Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. II, teleg. nr. 39.697/24 iunie 1929. „Modul cum a fost tratată România în toate aranjamentele internaţionale — scria I. D. Condurache, autorul unui raport asupra planului Young — este departe de a corespunde speranţelor ce dînsa şi-a pus în stricta şi loiala aplicare a dispoziţiilor Tratatului de la Versailles care, în articolul 237 dispune următoarele : Vărsămintele succesive efectuate de Germania pentru a satisface reclamaţiile de mai sus, vor fi împărţite de guvernele aliate şi asociate după proporţii determinate de ele de mai înainte şi bazate pe echitatea şi dreptatea fiecăruia“. (Ibidem, Dare de seamă asupra raportului comitetului de experţi pentru elaborarea unui reglement definitiv al problemei reparaţiilor (Planul Young) 25 iunie 1929).

[7] N. Titulescu, *Documente*..., doc. nr. 150, p. 255.

[8] A.M.A.E., Fond 9, Convenţii, G_1, VIII, vol. II, teleg. nr. 483/18 iunie 1929.

1. anuităţile fixate pentru România erau insuficiente pentru ca prin ele să se poată acoperi, în fiecare an, plăţile externe în contul datoriilor de război ;

2. cota minimă stabilită prin procentul de la Spa şi cea fixată de conferinţa miniştrilor de finanţe, în ianuarie 1925, a fost mărită într-o foarte mică proporţie. Mărimea, consemnau ei, era iluzorie întrucît ea se acorda ultimelor unităţi şi deci România nu realiza din această „favoare“ nici un folos imediat ;

3. valoarea totală a anuităţilor acordate României prin planul Young era cu 492,3 milioane mărci mai mare decît cea care i s-ar fi atribuit dacă planul Dawes ar fi rămas în vigoare, pe perioada stabilită de noul plan. Totuşi, prin citirea atentă a conţinutului planului se observă că în primii 16 ani (1929—1946), cînd necesităţile economico-financiare ale României ar fi fost mai mari şi plata mai sigură, valoarea anuităţilor Young era sensibil inferioară celei ce rezulta din planul Dawes ;

4. din cauză că anuităţile Young erau în primii 16 ani mai mici decît anuităţile Dawes, angajamentele statului român pentru livrările de materiale, contractate cu case furnizoare din Germania, pînă în 1931, rămîneau, în parte, neacoperite. Din această cauză, ele urmau să fie extinse pe o perioadă mai îndelungată ori să fie restrînse ;

5. plăţile externe provenind din datoriile interaliate ale României, nefiind acoperite integral de anuităţi, sarcina urma să fie trecută asupra bugetului statului care, după cum se ştie, era aproape permanent deficitar ;

6. România nu primea prin planul Young nici un sold substanţial pentru pagubele sale de război şi nici pentru resortisanţii săi, urmînd ca tot statul să preia această sarcină suplimentară. De asemenea, rămîneau neacoperite şi indemnizaţiile pe care statul român se angajase să le achite sinistraţilor petrolişti din Anglia şi Franţa, cu ocazia consolidării datoriilor de război [9]. Diferenţa dintre ceea ce trebuia să primească şi ceea ce trebuia să achite în contul datoriilor interaliate se observă din următorul tabel [10], sumele fiind raportate la valoarea anului 1929 :

Valoarea sumei totale a anuităţilor atribuite de planul Young României (în milioane mărci aur)	Valoarea sumei totale a anuităţilor pe care România trebuia să le plătească pentru datoriile sale externe (în milioane mărci aur)	Diferenţa	
		în plus	în minus
		milioane mărci aur	
396,8	431*	—	34,2

* Această sumă reprezintă valoarea (1929) anuităţilor grupate pe anii calendaristici şi nu pe anii financiari, diferenţa rezultatului de la an la an, fiind neglijabilă.

[9] Ibidem, Dare de seamă..., 25 iunie 1929.

[10] A.I.C., Fond Casa regală, dos. nr. 42/1929, f. 50—51.

Ţinînd cont de toate acestea şi mai ales de faptul că România, prin aplicarea planului Young, era nedreptăţită, N. Titulescu sfătuia guvernul român să refuze aderarea la noul sistem de plată al reparaţiilor [11].

Îngrijorate de rezultatele negative ale planului, cercurile politice aflate la putere, n-au întîrziat să-şi manifeste nemulţumirea. La 3 iulie 1929, Grigore Gafencu a avut o convorbire la Londra cu ministrul englez Greg căruia i-a declarat că guvernul său este „adînc jignit de raportul experţilor“ şi nemulţumit de „sprijinul Angliei în satisfacerea revendicărilor României“ [12]. Cîteva zile mai tîrziu (12 iulie), guvernul român a trimis guvernului francez un memoriu conţinînd observaţiile asupra planului Young, în care se exprima nemulţumirea provocată de noua organizare a plăţii reparaţiilor germane. Memoriul avertiza guvernul francez că la viitoarea conferinţă preconizată a se ţine la Haga, România nu va adera la plan în astfel de condiţii [13]. Guvernul român cerea, totodată, lui N. Titulescu şi Al. Zeuceanu să insiste, în convorbirile lor cu reprezentanţii marilor puteri din Comisia reparaţiilor, asupra dificultăţilor create României de neexecutarea unor comenzi făcute industriei germane în timpul planului Dawes, dificultăţi care se perpetuau în condiţiile aplicării planului Young [14].

Pe baza unor memorii detaliate, România şi-a expus oficial atitudinea atît membrilor Comisiei reparaţiilor cît şi guvernelor aliate [15]. În aceste

---

[11] N. Titulescu, *Documente...*, doc. nr. 182, p. 314. Alex. Zeuceanu considera însă că refuzul singular al României n-ar putea aduce nici o schimbare. El insista asupra înţelegerii guvernului român cu puterile avînd interese similare cu cele ale României. (A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. III, teleg. din 22 noiemb. 1929).

[12] A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. II, 1929, teleg. din 3 iulie 1929.

[13] Ibidem, vol. II, 1929, teleg. nr. 10.761/12 iulie 1929.

[14] A.I.C., Fond Casa regală, dos. nr. 34/1926, f. 293, teleg. nr. 42.537/7, iulie 1929; A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. II, 1929, teleg. nr. 43.070/9 iulie 1929. Situaţia comenzilor în Germania a fost în măsură să îngrijoreze pe industriaşii germani. Legaţia română din Berlin informa că industriaşii, în cadrul unei şedinţe, au hotărît să intervină pe lîngă autorităţile germane şi să le atragă atenţia asupra situaţiei defavorabile creată industriei lor din cauza tratamentului aplicat României prin planul Young. Ei îşi manifestau temerea pentru faptul că România nemaiputînd primi nimic din reparaţiile germane în intervalul 1 sept. 1929—1 aprilie 1930, conform comitetului de experţi, comenzile româneşti în industria germană, plătite de Germania în contul reparaţiilor, nu se mai puteau efectua. De aceea, reprezentantul României la Berlin, care furniza informaţia, considera, ca o ironie a soartei, că înşişi „delegaţii germani ar putea fi cei mai buni aliaţi ai noştri în materia fixării cotelor“ (A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. II—1929, teleg. nr. 8.257/29 iunie 1929). De altfel, guvernul P.N.Ţ. a încercat să facă unele presiuni ameninţînd cu ruperea contractelor (Ibidem, teleg. nr. 44.271/13 iulie 1929, Grigore Gafencu către N. Petrescu—Comnen).

[15] La 11 martie 1929, delegaţia română a trimis un memoriu Comisiei reparaţiilor în care a prezentat, ca la Londra (1924) şi la Paris (1925) un tabel cu drepturile şi obligaţiile României derivînd din tratate. Se cere, cu acest prilej, corectarea unor nedreptăţi săvîrşite României în trecut, în eventualitatea că se rediscută problema reparaţiilor (v. A.I.C., Fond Casa regală, dos. nr. 34/1926, f. 257).

memorii, guvernul își manifesta rezervele impuse de situația creată României prin planul Young și însera condițiile care ar fi permis o eventuală aderare la noul plan, adică : acoperirea integrală din reparațiile germane a plăților pe care România trebuia să le efectueze S.U.A., Angliei, Franței, Italiei cu titlu de datorii interaliate. La acestea urmau să se adauge anuitățile pentru sinistrații de război ; atribuirea din reparațiile germane a unui sold substanțial, echitabil, destinat acoperirii tuturor obligațiilor României din tratate, inclusiv despăgubirile pentru terții particulari. Era vorba de restituirile bunurilor particularilor români în virtutea tratatelor și acordurilor forfetare încheiate, ca și de efectuarea comenzilor în contul reparațiilor și daunelor de război. În continuare, memoriile subliniau faptul că rezolvarea parțială a reparațiilor (numai a reparațiilor germane) ar fi lăsat deschisă calea unor neînțelegeri între țările din sud-estul Europei și ar fi stins obligația colectivă și solidară a Germaniei cu foștii ei aliați. De aceea se cerea ca, pe lîngă rezolvarea reparațiilor germane, să se acorde atenția cuvenită și celor orientale. Reparațiile orientale trebuiau să atribuie României un sold destinat acoperirii tuturor obligațiilor ei din tratate și anume : valoarea bunurilor cedate, cota de eliberare, pagubele sinistraților de război etc. Se mai sublinia că tratatele, în mod logic, nu puteau crea României un bilanț pasiv [16] ; întrucît România încheiase cu case germane contracte de furnituri omologate de Comisia reparațiilor și de comitetul de transferuri, se cerea acoperirea acestor comenzi, în valoare de 35.954.203 mărci, plătibile de la 1 septembrie 1929 la 31 august 1930. De asemenea, guvernul român, care încheiase în martie 1929 un acord forfetar cu Germania pentru restituirea de bunuri românești aflate pe teritoriul german, în valoare de 36 000 000 mărci, cerea să i se atribuie echivalentul acestui angajament ; ultima condiție avea în vedere participarea României la organizarea administrației Băncii Reglementelor Internaționale și acceptarea unui reprezentant român în consiliul de administrație [17].

Referindu-se la aceste revendicări, N. Titulescu sublinia că nu era dispus să facă nici o concesie întrucît ele constituiau o obligație morală în apărarea intereselor românești. „Poziția noastră morală — declara el — este atît de puternică, încît eu nu evit s-o proclam, la lumina zilei, în fața lumii întregi“ [18].

Aceleași revendicări au fost prezentate și la conferința de la Haga, din august 1929, de delegația română compusă din G. G. Mironescu, ministrul de externe, M. Popovici, ministrul de finanțe și N. Titulescu, ministrul plenipotențiar la Londra [19]. După cum se știe, lui Titulescu i-a revenit rolul principal în susținerea drepturilor românești.

---

[16] Ibidem, f. 258—260.
[17] Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 787.
[18] C. Murgescu, *Nicolae Titulescu and the question economic relations between states*, în „Revue roumaine d'histoire“, nr. 3, 1966, p. 406.
[19] A.M.A.E., Fond 9 Convenții, G_1, VIII, vol. I, bis.

De la început, el s-a opus manevrelor reprezentanţilor marilor puteri de a înlătura ţările mici de la negocieri. De asemenea, N. Titulescu a cerut cu insistenţă ca dreptul de a lua hotărîri definitive să fie acordat adunării plenare a conferinţei, unde intrau, fără excepţie, cei 12 creditori ai Germaniei, între care figura şi România. A protestat apoi, împotriva unor prevederi ale planului care, în diferite perioade de aplicare, atribuia României cote inferioare celor de la Spa. N. Titulescu cerea modificarea acestor cote de aşa manieră încît plăţile să acopere integral daunele suferite de România în timpul războiului[20]. În şedinţa de încheiere a conferinţei, N. Titulescu a declarat deschis marilor puteri că delegaţia română rămînea fermă pe poziţia înfăţişată în memoriu şi nu era dispusă să facă nici o concesie. „Ţin să declar în mod formal — spunea el — că adeziunea României la planul Young nu poate avea loc dacă făgăduielile date nu se realizează şi condiţionez consimţămîntul României la această adeziune de satisfacerea cererilor ce am formulat“[21].

Intransigenţa diplomatului român poate fi apreciată, dar îndeplinirea integrală a revendicărilor României nu era posibilă din mai multe motive. În primul rînd, obţinerea unor plusuri din reparaţiile germane trebuiau cerute de la aliaţi şi era puţin probabil că aceştia ar fi acceptat. În al doilea rînd, planul Young ar fi trebuit modificat. Cum autorii îl considerau ca un tot organic, indivizibil el trebuia acceptat fără nici o modificare. În această situaţie, N. Titulescu a propus ca modificările să se facă în interiorul sau în afara planului[22]. Propunerea lui a găsit înţelegerea unor delegaţi ai Angliei, Cehoslovaciei, Greciei, Iugoslaviei etc., fapt care a îngăduit încheierea unui acord în care se acceptau unele modificări în afara planului[23]. În acest sens, s-a aprobat, în principiu, ca suma plăţilor rezervate României să fie mărită prin renunţarea în favoarea ei, a unui număr de 2 anuităţi franceze şi 11 anuităţi italiene din reparaţiile germane. De asemenea, România mai primea dreptul la 2,2 milioane mărci, peste ceea ce se prevăzuse, din distribuirea sumelor efectuată pînă la 31 august 1929, pe baza planului Dawes. Alte revendicări formulate de România în cadrul şedinţei n-au fost, însă, soluţionate. Aşa, de pildă, cererea delegaţiei române ca anuitatea de reparaţii a României să fie mărită cu o anuitate pe care ea (România) se obligase să o plătească sinistraţilor petrolişti n-a fost satisfăcută. Totodată a fost respinsă reclamaţia de a i se acorda, peste anuitatea prevăzută, suma necesară în vederea îndeplinirii angajamentelor faţă de contractul de

---

20 I. M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Ed. şt., Buc., 1966, p. 176.

21 *Ibidem*, p. 177.

22 „Guvernul român — menţiona declaraţia întocmită de N. Titulescu — păstrează credinţa că dreptele revendicări ale României vor găsi satisfacţie, fie în cadrul planului Young, fie în afară de el. De această satisfacere a legitimelor interese româneşti este subordonată adeziunea României la regularea chestiunilor reparaţiilor“ (v. Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 787).

23 A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. I bis, teleg. nr. 591/4, sept. 1929.

furnituri din Germania, începute pe baza şi sub regimul Dawes. În sfîrşit delegaţiei române nu i s-a dat satisfacţie nici în privinţa acoperirii sumei prevăzută de acordul forfetar de restituţii (martie 1929); asupra acestui fapt, de altfel, nici nu s-a insistat prea mult. S-a considerat că soldul care rămînea României prin modificările în afara planului întrecea chiar suma de 36 000 000 mărci prevăzute în acordul amintit [24].

În urma cererilor insistente din partea delegaţiei greceşti, a delegaţiei româneşti şi a altor delegaţii, conferinţa de la Haga a luat în considerare problema reparaţiilor orientale. La rîndul ei, Franţa s-a angajat să sprijine respectiva revendicare [25].

Trebuie precizat că interesul pentru reparaţiile orientale nu era determinat numai de cunoaşterea în esenţă a obligaţiilor Austriei, Ungariei sau Bulgariei, ci şi de desfiinţarea cotei de eliberare şi a sumei privind valoarea bunurilor cedate, aflată în sarcina României, Cehoslovaciei şi Iugoslaviei. Aşa cum s-a mai spus [26], conferinţa de la Haga a creat mai multe comitete tehnice dintre care unul pentru reparaţiile orientale. Acesta avea menirea să recomande soluţiile cele mai eficiente în problema reparaţiilor orientale şi să le prezinte la cea de a doua conferinţă de la Haga, din ianuarie 1930 [27].

Comitetul tehnic pentru reparaţiile orientale şi-a ţinut şedinţele la Paris, între 16 septembrie şi 4 decembrie 1929. Discuţiile au fost caracterizate de aceleaşi neînţelegeri şi diferende ca şi în reuniunile trecute. Declanşarea crizei economice de supraproducţie, atît în ţările creditoare cît şi în cele debitoare, făcea să se întrevadă cu anticipaţie serioase piedici în calea unor înţelegeri privind problemele financiare puse în discuţie. Totodată, între ţările mici creditoare şi cele învinse în timpul războiului nu existau puncte de vedere comune, iar încercarea de mediere întreprinsă de unele mari puteri, ele înşile avînd divergenţe, nu s-a soldat decît cu rezultate parţiale.

În cadrul dezbaterilor ca şi în afara lor, prin declaraţii oficiale, guvernele bulgar [28], maghiar [29] şi austriac [30], speculînd lipsa de unitate a marilor puteri [31], s-au opus continuării sistemului de reparaţii, cerînd anularea lui. Pe de altă parte, ţările din Mica Înţelegere (România, Iugoslavia, Cehoslovacia) [32], prezentînd importanţa reparaţiilor orientale ca

---

24 Ibidem.
25 Gh. M. D o b r o v i c i, *op. cit.*, p. 788—789.
26 v. Em. B o l d *Planul Young şi România*, I, în Analele şt. ale Univ. „Al. I. Cuza" din Iaşi, Seria Istorie, Tom. XVII, fasc. 2/1971.
27 A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. I, teleg. din 4 sept. 1929.
28 Ibidem, teleg. nr. 2208/12 oct. 1929, Legaţia română din Sofia.
29 Ibidem, teleg. nr. 3531/26 oct. 1929, Legaţia română din Budapesta.
30 Ibidem, G_1, VIII, S_3, teleg. din Paris nr. 10.924/6 noiemb. 1929.
31 Ibidem, teleg. nr. 1908/30 noiemb. 1929.
32 Între statele mici creditoare existau, totuşi, unele deosebiri în ceea ce priveşte reparaţiile orientale. Ministrul grec de la Bucureşti scria ministrului de externe român că oficialităţile greceşti, respectiv Venizelos, cerea ca în chestiunea reparaţiilor orientale cele două ţări — România şi Grecia — să facă o politică

mijloc de refacere a sectoarelor economice distruse în timpul războiului, avertizau că numai în condiţiile unei rezolvări rezonabile a acestei probleme, ar putea adera la planul Young [33].

Un alt fapt însă a creat o atmosferă de încordare şi a nemulţumit profund delegaţiile Micii Înţelegeri. Este vorba de atitudinea mai mult decît binevoitoare a marilor puteri faţă de ţările învinse. Acestea au fost încurajate în politica lor revizionistă, li s-a netezit calea unor convorbiri particulare şi li s-a creat o atmosferă cît mai optimistă. „O asemenea delicateţă — remarca N. Titulescu cu amărăciune — nu au avut aliaţii noştri cu statele mici în momentul discuţiilor planului Young" [34] De aceea, el acţiona în sensul menţinerii unităţii de vederi a statelor mici creditoare, nu numai pentru a evita eventualele complicaţii, cît, mai ales, pentru a rezista — aşa cum scria la Bucureşti — „în vijelia care s-a năpustit peste tratate şi distruge atîtea drepturi înscrise la creditul învingătorilor de odinioară" [35].

Cea mai dificilă problemă în discuţiile de la Paris a constituit-o cunoscuta afacere a optanţilor care întreţinea o atmosferă de încordare în relaţiile româno-maghiare. Pornită de la interpretarea diferită a unora din paragrafele Tratatului de la Trianon, în legătură cu reforma agrară efectuată în România, afacerea optanţilor [36] a stat în atenţia forurilor internaţionale timp de mai mulţi ani, pînă cînd s-a putut dovedi netemeinicia pretenţiilor foştilor proprietari unguri expropiaţi. Pornind în întîmpinarea unei înţelegeri româno-maghiare, N. Titulescu propusese rezolvarea problemei optanţilor prin compensarea foştilor proprietari unguri din Transilvania dintr-o anumită cotă a reparaţiilor maghiare, cuvenită României. Respingînd această propunere, ca şi altele, guvernul hortyst era încurajat de guvernul fascist italian şi chiar de unele persoane din delegaţiile engleză şi franceză [37]. Discuţiile asupra optanţilor au fost deosebit de violente şi contradicţiile manifestate au pus comitetul tehnic în situaţia de a nu putea lua nici o hotărîre concretă asupra reparaţiilor ungare la conferinţa de la Paris.

---

comună înaintînd memorii identice. Ministrul de externe român a răspuns afirmativ deşi — scria el — „teza română nu se confundă cu desăvîrşire cu cea greacă". (Ibidem, G_1, VIII, vol. I, bis, Legaţia greacă din Bucureşti, teleg. nr. 49.029/26 iulie 1929).

[33] Ibidem, teleg. din Geneva nr. 591/14 sept. 1929.

[34] Ibidem, teleg. fără număr, 18 sept. 1929.

[35] N. Titulescu, *Documente...*, doc. nr. 184, p. 319.

[36] Pentru afacerea optanţilor v. G. G. Mironescu, *Rezolvarea problemei reparaţiilor şi a optanţilor*, în „Independenţa economică", XIII, nr. 2, 1930; C. D. Cutcudache, *Un mare conflict internaţional: optanţii unguri ai Transilvaniei şi reforma agrară din România*, Tipog. „Revistei geniului", Buc., 1931; N. Titulescu, *Mémoire du gouvernement royal de Roumanie concernant la position du 9 mars 1928 dans l'affaire des optants hongrois de Transylvanie*, Paris, 1929; I. M. Oprea, *Nicolae Titulescu*, Buc., 1966 etc.

[37] A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. I, teleg. nr. 10.854/2 oct. 1929. N. Titulescu scria dealtfel că „partida cu Ungaria se anunţă grea".

Un alt fapt în care intervenţia marilor puteri a fost defavorabilă României şi altor state mici l-a constituit desfiinţarea reparaţiilor austriece şi, legat de aceasta, desfiinţarea cotei de eliberare şi a valorii bunurilor cedate [38]. Cota de eliberare şi valoarea bunurilor cedate au fost sarcini impuse României, Iugoslaviei şi Cehoslovaciei fără a se încerca vreo justificare plauzibilă. Numai obligaţia României se ridica la suma importantă de 1 435 000 000 franci aur (46 miliarde lei) [39]. Unele promisiuni privind anularea acestor datorii i s-au făcut lui N. Titulescu, în 1925, de către guvernul englez, cu ocazia consolidării datoriei externe a României. În acelaşi timp s-au purtat discuţii şi cu guvernul francez pe aceeaşi temă, fără însă a obţine de la acesta vreo promisiune asemănătoare cu cea a guvernului englez. Mai tîrziu, în septembrie 1929, Al. Zeuceanu, chemat la Paris, a fost anunţat că guvernele Angliei, Franţei şi Italiei ar fi dispuse să renunţe la partea lor din datoria de eliberare şi din valoarea bunurilor cedate numai în eventualitatea în care România ar renunţa, la rîndul ei, la procentajul din reparaţiile orientale în favoarea Greciei, ar încheia cu Austria un acord prin care să preia datoria-hîrtie a acestei ţări înaintea războiului şi ar accepta plata împrumutului Porţilor de Fier [40]. Reprezentantul României a refuzat, fireşte, asemenea propuneri complet defavorabile ţării sale [41].

O nouă încercare a marilor puteri de a compensa cheltuielile de război ale Greciei cu reparaţiile bulgare cuvenite României s-a făcut la 23 octombrie 1929. În răspunsul său N. Titulescu şi-a manifestat indignarea faţă de modul cum aliaţii încercau să soluţioneze o parte a reparaţiilor orientale, prin noi sacrificii impuse României [42]. El a dezvăluit, mai ales, manevrele unor delegaţi francezi care, urmărind anumite calcule politice şi economice, favorizau rezistenţa unor state învinse precum şi interesul Italiei în zona balcanică [43]. Delegaţia franceză considera că anularea cotei de eliberare şi a valorii bunurilor cedate trebuia să aducă automat anularea dreptului României la reparaţiile bulgare.

---

[38] Em. Bold, *Aspecte privind poziţia marilor puteri faţă de România la conferinţa păcii (1919—1920)*, în „An. şt. ale Univ. „Al. I. Cuza" din Iaşi, a. Istorie, Tom. XVI, fasc. 2/1970, p. 222—223.

[39] G. G. Mironescu, *Cuvîntări*, Edit. „Tipografiile Române Unite", S. A., Buc., 1930, p. 312.

[40] Împrumutul Porţilor de Fier a fost contractat de Austro-Ungaria în vederea curăţirii acestei porţiuni a Dunării. Împrumutul, conform hotărîrilor tratatelor de pace, a trebuit să fie plătit de România şi alte state riverane. Această măsură arbitrară a determinat înaintarea unor memorii organelor care se ocupau de executarea tratatelor. Deşi s-au recunoscut legitime pretenţiile româneşti de a se anula sarcina financiară respectivă, totuşi, nu s-a mai revenit asupra acestei greşeli.

[41] A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. I, teleg. nr. 8.070/4 oct. 1929; v. şi A.I.C., Fond Casa regală, dos. nr. 33/1929, f. 1—4.

[42] A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. I, teleg. nr. 10.915/24 oct. 1929.

[43] Ibidem, teleg. nr. C.R.925/13 noiemb. 1929.

Susţinînd o asemenea propunere, ea a încercat, totodată, să creeze, în mod artificial, animozităţi între delegaţiile română şi italiană, precum şi între delegaţia română şi cea iugoslavă [44]. De asemenea, delegaţia franceză a susţinut punctul de vedere italian potrivit căruia la viitoarea conferinţă de la Haga, Ungaria trebuia să fie sprijinită în revendicările ei referitoare la plata optanţilor. În sfîrşit, francezii sfătuiau guvernul român să facă anumite comenzi industriei italiene [45], comenzi care ar schimba atitudinea Italiei faţă de problemele legate de reparaţiile ungare şi bulgare [46].

N. Titulescu, manifestîndu-şi rezerva necesară faţă de asemenea propuneri, a demascat jocul delegaţiei franceze şi, exasperat de presiunile care se exercitau asupra sa, a cerut, ca ultimă soluţie, ca România să beneficieze de dreptul învinşilor, mult mai favorabil decît cel al ţărilor mici învingătoare [47]. Rezistenţa delegaţiei române s-a dovedit a fi salutară. Comitetul tehnic a hotărît, în principiu, anularea datoriei de eliberare şi a valorii bunurilor cedate şi păstrarea cotei iniţiale de 10,55%, stabilită la Spa, din reparaţiile ungare şi bulgare [48]. Fireşte, anularea acestor datorii constituia o victorie a delegaţiei române şi ea poate fi pusă în lumină cu atît mai mult cu cît au putut fi învinse greutăţile create chiar de aliaţi [49].

Singura problemă rămasă în suspensie la conferinţa amintită a fost cea a optanţilor. Îngrijorate de refuzul permanent al Ungariei hortyste de a tranşa reparaţiile şi problema optanţilor printr-un compromis, ţările din Mica Înţelegere au hotărît să menţină poziţia comună şi la viitoarea conferinţă de la Haga. Totodată, G. G. Mironescu, într-o discuţie

---

[44] Ibidem, S_3, teleg. din 9 noiembrie 1929.

[45] Ibidem, G_1, VIII, vol. I, teleg. nr. 68.325/14 noiemb. 1929. Mironescu către Titulescu.

[46] Jocul marilor puteri a fost înfăţişat de N. Titulescu într-o telegramă trimisă Ministerului de externe din Bucureşti. El menţiona că „Briand trece ca mare pacificator al lumii, dar el îşi face discursurile după ce a asigurat Franţei peste un miliard mărci aur de la Germania. Anglia este ţara clasică a tranzacţiunii. Dar pentru 45 milioane mărci aur, Snowden n-a ezitat să fie gata să răstoarne planul Young. Italia... nu practică detenta decît după ce şi-a asigurat acoperirea datoriilor de război şi un sold de 41 milioane mărci aur. Pentru România ce detentă să se facă? Să nu ia nici datoria de război de la Germania, să-şi reducă reparaţiile, să anuleze drepturile faţă de Austria, Bulgaria şi Ungaria. Aceasta este o capitulare pur şi simplu... şi pierderea consideraţiunii pe terenul internaţional". (Ibidem, teleg. nr. 914/12 noiemb. 1929).

[47] Ibidem, teleg. nr. 10.915/24 oct. 1929.

[48] N. Titulescu, *Documente...* doc. nr. 184, p. 318.

[49] N. Titulescu, scria că la conferinţa pentru reparaţiile orientale de la Paris s-a ajuns la unele situaţii foarte complicate. În problema resortisanţilor unguri, de pildă, Franţa era cu România iar Italia contra. În atitudinea faţă de Germania, Italia era cu Mica Înţelegere, iar Franţa împotriva ei. Titulescu, dezamăgit de situaţiile destul de penibile ce se creaseră menţiona că „la conferinţa de la Paris am început să dansăm cadrilul. Nu ştim dacă este mai înţelept să rîdem sau să plîngem". (*Ibidem,* doc. nr. 181, p. 313).

cu Aristide Briand, a declarat categoric că România nu va participa la conferința proiectată și nu va adera la planul Young dacă „nu se rezolvă dinainte, în mod satisfăcător, chestiunea reparațiilor orientale“ în așa fel încît să primească satisfacții [50].

Depășindu-se numeroasele dificultăți, izvorîte din interesele diferite ale marilor sau micilor puteri, conferința a doua de la Haga s-a putut deschide la 3 ianuarie 1930 [51]. Ea a reușit, după multe discuții controversate, asupra cărora nu mai insistăm, să aprobe planul Young și să tranșeze, pe baza unor acorduri generale sau bilaterale, întreaga problemă a reparațiilor.

În cadrul celei de a doua conferință de la Haga, cea mai disputată chestiune sub aspect material și politic a continuat să fie aceea a compromisului dintre reparațiile maghiare și cererile optanților, compromis susținut, după cum s-a spus, de N. Titulescu [52]. Delegația maghiară a respins și de această dată propunerea română. Contele Bethlen declara nu numai că Ungaria nu va plăti reparații după anul 1943 [53], dar cerea, totodată, sume foarte mari în contul despăgubirilor pămînturilor optanților: 130 000 000 fr. aur de la România, 80 000 000 de la Iugoslavia și 90 000 0000 de la Cehoslovacia [54]. Oricîtă îngăduință ar fi avut delegația română în încercarea aplanării diferendului cu Ungaria, totuși, în stadiul în care reparațiile maghiare nu erau cunoscute încă, sumele revendicate de contele Bethlen, nu puteau fi acceptate în nici un caz. România, ca și partenerele ei din Mica Înțelegere, ar fi devenit, pe mulți ani, debitoare Ungariei.

Întrucît cele două părți — Mica Înțelegere și Ungaria — nu cedau nimic din pretențiile lor, pericolul eșuării conferinței, ca și compromiterea planului Young, devenea iminent [55]. Pentru a preîntîmpina o asemenea eventualitate, marile puteri au făcut noi propuneri, menite să netezească calea unor raporturi normale între țările aflate în dispută.

---

[50] A.M.A.E., Fond 9 Convenții, G_1, VIII, S_3, teleg. din Paris nr. 11018/dec. 1929.

[51] Ibidem, vol. I bis.

[52] Într-o discuție dintre N. Titulescu și Sapène, administratorul ziarului „Le Matin“, acest din urmă, care a făcut o călătorie în Ungaria, a declarat: „Ungaria nu vrea să plătească reparații după 1943. România nu vrea să plătească pe optanți; iată terenul de înțelegere“. Titulescu a răspuns că este formula propusă de el Ungariei. (N. Titulescu, *Documente...* doc. nr. 186, p. 321).

[53] Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 793.

[54] A.M.A.E., Fond 9 Convenții, G_1, VIII, vol. II—1930, teleg. nr. 141/15 ianuarie 1930.

[55] În ziua de 18 ianuarie 1930, cînd s-a pus problema garanțiilor, Snowden a declarat că este deziluzionat de rezultatele obținute pînă atunci în problema reparațiilor orientale și chiar a propus să se renunțe la ideea de a fi soluționată la conferința respectivă. După opinia lui, chestiunea trebuia lăsată în suspensie pînă cînd puterile interesate (Mica Înțelegere, Franța, Anglia, Italia, Bulgaria, Ungaria, Austria) se vor hotărî să se înțeleagă. (Ibidem, teleg. nr. 202/19 ianuarie 1930, Legația română din Haga).

Este vorba de crearea celor două fonduri — unul destinat optanţilor (Fondul A) şi celălalt (Fondul B) rezervat celorlalte reclamaţiuni ale resortisanţilor unguri — propunere care a găsit înţelegerea delegaţilor Micii Înţelegeri [56]. În felul acesta, discuţiile, referitoare la problemele ungare s-au putut încheia, la 20 ianuarie 1930, prin semnarea a patru acorduri : Acordul general, care fixa punctele principale ale înţelegerii ; Acordul asupra creanţelor speciale, care stabilea sumele de plată ale Ungariei, după anul 1943, pe bază de anuităţi ; Acordul pentru Fondul agrar A — optanţi ; Acordul pentru Fondul B, destinat celorlalte reclamaţiuni maghiare. Pe baza acestor acorduri, Ungaria trebuia să achite României anuităţi în valoare de 9 025 132 mărci aur (20 735 000 cor. aur) între anii 1930—1942 şi 3 096 200 mărci aur după 1943 [57].

Fondul agrar A a fost fixat la suma de 219 500 000 cor. aur [58] şi provenea din rentele de împroprietărire pe care România, Cehoslovacia şi Iugoslavia le puseseră la dispoziţia optanţilor. In felul acesta, România nu mai plătea optanţilor mai mult decît plătea moşierilor români expropiaţi. De asemenea, în componenţa Fondului A mai intrau : partea cuvenită Angliei, Franţei, Belgiei, Italiei, Japoniei şi Portugaliei din anuităţile plătite de Ungaria ca reparaţii de la 1931 la 1943 inclusiv ; anuitatea de 6 100 000 cor. aur care se cuvenea României, Iugoslaviei şi Cehoslovaciei din plăţile pe care Ungaria urma să le efectueze între anii 1944—1966 ; vărsămintele ce urmau să le execute Belgia, Anglia, Franţa şi Italia timp de 36 de ani (1930—1966) pe care puterile de mai sus trebuiau să le primească cu titlu de reparaţii din partea Ungariei [59].

Pentru Fondul agrar A, România avea obligaţia să verse anual cîte 500 000 cor. aur (aproximativ 17 000 000 lei) din 1931 şi pînă în 1944 şi cîte 836 336 cor. aur de la 1944 la 1966. Prin aceasta, se stingea orice datorie financiară a României faţă de optanţi [60]. Sentinţele ulterioare urmau să fie date împotriva sau în favoarea acestui fond şi executate asupra lui [61]. Totodată, României i se ridica procentul asupra reparaţii-

[56] N. Titulescu a cerut doar interpretarea justă a articolului 250 (arbitraj) din Tratatul de la Trianon şi aplicarea articolului 161 din acelaşi tratat. El a mai făcut unele observaţii asupra fondului B, solicitînd, totodată, în numele Micii Înţelegeri, concursul marilor puteri pentru tranşarea problemelor litigioase. (Ibidem, teleg. nr. 218 şi 219/19 ianuarie 1930).

[57] Arhiva generală a Ministerului de finanţe (A.G.M.F.), Fond Datoria publică, dos. nr. 86/1930—1943, f. 10 şi dos. nr. 82/1930—1931, f. 2. La sumele de mai sus, se percepea un supliment de 47.171 coroane aur, plătibil de la 1940 la 1943. (Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 790).

[58] Iniţial s-a fixat suma de 240.000.000 coroane aur. Apoi s-a redus la 219.500.000, prin acordurile semnate la Paris, la 28 aprilie 1930. (v. A.I.C., Fond Parlament, dos. nr. 2282/1931—1933, f. 383. Acordul III privitor la organizarea şi funcţionarea unui fond agrar zis Fondul A).

[59] C. C. Cutcudache, op. *cit.*, *p.* 143—144.

[60] *Ibidem*, p. 146—147.

[61] A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. I bis. Tribunalele arbitrale mixte, conform acordului, erau completate cu doi judecători numiţi de Curtea Internaţională de la Haga. Deci, ele aveau acum 5 în loc de 3 judecători din care

lor ungare și bulgare de la 10,55% la 13% din care motiv, împreună cu Cehoslovacia și Iugoslavia, renunța la creanțele speciale asupra Ungariei [62].

În ceea ce privește Fondul agrar B, el a fost conceput cu un capital de 100 000 000 cor. aur și putea fi învestit, ca și Fondul A, cu personalitate juridică [63].

Delegația maghiară a acceptat acest mod de soluționare a problemei reparațiilor și optanților cu observația ca sumele pe care Ungaria se angaja să le plătească să nu se numească reparații ci creanțe speciale [64]. Întrucît denumirea plății nu interesa, România a acceptat propunerea ungară fără nici o obiecțiune.

Soluționarea diferendului româno-ungar printr-un compromis, în contorsionata problemă — reparații-optanți — relevă tendința delegației române de a accepta toate propunerile constructive menite să apere pacea în Europa. Faptul a fost exprimat cu claritate de către Nicolae Titulescu în prefața cărții lui C. Cutcudache *„Optanții unguri ai Transilvaniei și reforma agrară din România"* : „Cînd un stat —scria el — în lupta pacifică de toate zilele, susține o teză dreaptă, cu fermitate de curtenie și pune în slujba ei nu simple recriminațiuni de ordin național ci rezistența pe principiile mari internaționale care stau la baza

---

un președinte neutru și doi reprezentanți ai celor două țări. Avîndu-se în vedere că România nu mai avea nici un interes în procesele optanților, juristul român nu mai era obligat să participe la ședințele de judecată. (v. Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 795).

[62] În cadrul aranjamentului dintre puterile creditoare și Austria, Ungaria, Bulgaria, în art. 3 se spunea : Sub rezerva dispozițiilor artic. 4 și 5, sumele provenind din reparațiile bulgare și din plățile de reparații ungare, pînă în 1943, vor fi repartizate cum urmează :

Grecia 76,73% asupra reparațiilor bulgare și ungare ;
România 13% asupra reparațiilor bulgare și ungare ;
Cehoslovacia 1% asupra reparațiilor bulgare și ungare ;
Iugoslavia 5% asupra reparațiilor bulgare și ungare.

Soldul, în ceea ce privește plățile bulgare și ungare, va fi repartizat între celelalte puteri creditoare, proporțional cu procentajele lor din art. 2 al Acordului de la Spa și din acordurile suplimentare (A.G.M.F., Fond Datoria publică, dos. nr. 87/1930—1946, f. 65 și A.I.C., Fond Parlament, dos. nr. 2282/1931—1932, f. 374).

[63] Sursele de alcătuire ale fondului B proveneau din 13 anuități de cîte 3.000.000 cor. aur, de la 1931 și pînă în 1943 inclusiv. Franța și Italia vărsau cota de 40%, cîte 1.200.000 cor. aur fiecare, iar restul de 20% — 600.000 cor. aur — reveneau a fi plătite de către Anglia ; 23 anuități de cîte 7.400.000 cor. aur, de la 1944 la 1966, luate din suma de 13.500.000 cor. pe care Ungaria trebuia s-o plătească în contul reparațiilor în acest interval ; fondul B putea fi, eventual, alimentat și din excedentul fondului A. El urma să fie administrat de un comitet de gestiune compus din 6 membri numiți de Anglia, Italia, Franța, România, Cehoslovacia și Iugoslavia (v. G. G. Mironescu, *Cuvîntări...* p. 337 și Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 797).

[64] Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 791.

raporturilor actuale dintre state, punctul lui de privire sfîrşeşte prin a se impune"[65].

În adevăr, suma argumentelor aduse de N. Titulescu şi ceilalţi membri ai delegaţiei române, justeţea şi profunzimea lor, au determinat sfîrşitul unui conflict care, timp de mai mulţi ani, a fost dezbătut sub toate aspectele, în faţa forurilor internaţionale şi a opiniei publice europene. Sfîrşitul afacerii optanţilor prin compromis, constituia, în acel moment, contribuţia diplomaţiei româneşti la cauza păcii şi a normalizării relaţiilor dintre popoare.

S-a spus că la conferinţa comitetului tehnic de la Paris a existat o opinie generală favorabilă desfiinţării reparaţiilor austriace. Acordul cu Austria, semnat la cea de a doua conferinţă de la Haga, consfinţea acest deziderat, formulat încă la 4 ianuarie 1930 de către cancelarul Schober[66]. O dată cu anularea reparaţiilor austriece se stingeau şi datoriile României provenind din cota de eliberare şi din valoarea bunurilor cedate. Acordul consemna, de asemenea, că bunurile sechestrate sau care nu fuseseră deja lichidate rămîneau în cîştigul României, iar acelea nelichidate urmau să fie restituite proprietarilor austrieci.

Semnarea acordului cu Austria a determinat însă, anumite reacţii din partea delegaţiilor română[67] şi cehoslovacă[68]. Unele clauze ale acordului dezavantajau, în continuare, cele două ţări. De pildă, România n-a reuşit să lichideze integral datoriile ei financiare legate de Austria. În calitate de stat succesoral al fostei monarhii austro-ungare, României i s-a impus şi de această dată să achite unele cote din împrumuturile contractate de fostul imperiu înainte de război. În acest sens, în sarcina României continua să rămînă :

Renta austriacă 4% aur din 1876 . . . . florini 7432488
Renta ungară 4% aur din 1881 . . . . . . florini 136569293
Renta ungară 4,5% aur din 1913, ... coroane 31514520
Bonuri de tezaur austriece 4,5% aur — 1914 . . coroane 102500037
Renta ungară 4% aur din 1910 . . . . . coroane 60122700
Obligaţiuni S.T.E.G. . . . . fr. elveţieni 71941574
Renta austro-ungară plătibilă în florini argint şi coroane hîrtie . . . . cor. 634258534, fr. elv. 239596630

Sumele, destul de însemnate, trebuiau achitate aliaţilor şi chiar unor persoane particulare austriece sau ungare care deţineau titluri din aceste

[65] N. Titulescu, *Discursuri*, Edit. şt. Buc., 1967, p. 292.

[66] A.M.A.E., Fond 9, Convenţii, G_1, VIII, vol. II, teleg. nr. 39/4 ianuarie 1930.

[67] Ibidem, teleg. nr. 298/28 ianuarie 1930, din Viena.

[68] Rezistenţa Cehoslovaciei era determinată şi de desfiinţarea reparaţiilor austriece ca şi din cauză că era obligată să plătească cota de eliberare timp de 37 de ani, cîte 10.000.000 mărci aur anual (v. Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 799).

împrumuturi [69]. Chiar dacă ulterior s-au efectuat unele suspendări de plăţi, totuşi, sumele respective afectau serios bugetul statului român.

Acordul cu Bulgaria s-a putut semna doar cu două ore înainte de aderarea României la planul Young. Tergiversarea semnării lui a fost determinată de rezistenţa delegaţiei române care n-a voit, sub nici un motiv, să accepte scăderea sumei de 270.000.000 lei, considerată drept valoarea bunurilor bulgare lichidabile [70].

Acordul fixa drept reparaţii pentru România suma de 53.981.680 franci francezi, eşalonată în 37 de ani, cu o anuitate medie de 11.000.000 fr. aur [71]. De asemenea, pe baza unei convenţii speciale referitoare la bunurile sechestrate, Bulgaria se angaja să plătească în afara reparaţiilor propriu-zise, suma de 110.000.000 fr. aur [72]. Pe de altă parte, România se obliga să restituie imobilele nelichidate pînă la data de 1 noiembrie 1929, cu condiţia ca Bulgaria să plătească jumătate din suma de 110.000.000 fr. aur, într-un termen de trei luni de la ratificarea convenţiei. În acelaşi timp, delegaţii bulgari au declarat că n-au nici un fel de reclamaţii în legătură cu modul în care s-a efectuat reforma agrară în România [73]. Astfel, se excludeau eventualele pretenţii ale unor proprietari bulgari expropiaţi în România. Deosebit de cele 110.000.000 fr. aur, România urma să mai primească de la aliaţi cca. 160.000.000 fr., sub formă de anuităţi suplimentare, pînă în 1966, prin ridicarea de la 10,55% la 13%, a cotei reparaţiilor bulgare [74].

Aplicarea planului Young n-a eliminat însă nemulţumirea guvernului bulgar [75] căruia i se impunea un efort serios pentru a achita în continuare reparaţiile de război. Cu toate acestea, oficialităţile sofiote au grăbit votarea acordului de la Haga şi au declarat că înainte de termenul fixat vor achita prima rată de 55.000.000 fr. ca astfel sechestrele aplicate bunurilor bulgare să fie ridicate cu un moment mai devreme [76]. În adevăr, guvernul bulgar şi-a respectat angajamentul, achitînd această sumă României [77].

Suma reparaţiilor germane fixată României de planul Young şi eşalonarea anuităţilor crea acesteia serioase inconveniente financiare. După cum se ştie, raportul experţilor atribuia României, pentru prima

---

69 A.G.M.F., Fond Datoria publică, dos. nr. 83/1930, f. 32—34.

70 N. Titulescu, *Documente...*, doc. nr. 188, p. 324.

71 A.I.C., Fond Casa regală, dos. nr. 79/1932, f. 64; A.G.M.F., Fond Datoria publică, dos. nr. 87/1930—1946, f. 3, ş.u.

72 A.I.C., Fond Casa regală, dos. nr. 79/1932, f. 64.

73 A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. I.

74 G. G. Mironescu, *op. cit.*, p. 328—329.

75 A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. II, teleg. nr. 209/30 ianuarie 1930.

76 Ibidem, teleg. din Sofia nr. 276/8 februarie 1930.

77 A.G.M.F., Fond Datoria publică, dos. nr. 87/1930—1946, f. 3.

perioadă de 37 de ani, o anuitate medie constantă de 20,1 milioane Rm. (800.500.000 lei) care — faptul a fost recunoscut de autorii planului — se solda cu un deficit anual de 0,6 milioane Rm. Cum însă experţii neglijaseră la calcul totalul datoriei de război a României, ca şi datoria ei faţă de Italia, deficitul era cu mult mai mare, ridicîndu-se la aproximativ, 1,6 milioane Rm. anual[78]. Aceeaşi situaţie persista şi în perioada a doua, de 22 de ani, cînd România ar fi primit o anuitate de 1.672.000.000 lei şi ar fi avut de plătit, în contul datoriilor sale interaliate, 1.714.800.000 lei, consemnîndu-se un deficit de, aproximativ, 42.200.000 lei anual[79]. În urma tratativelor delegaţiei române cu delegaţiile franceză şi italiană, în cursul cărora s-au acceptat modificări în afara planului, Franţa, prin convenţia de la 17 ianuarie 1930, a redus cu aproape 55% datoria României pe cei 37 de ani (cca. 4.000.000 fr. anual) şi a renunţat cu totul la anuităţile ei pe ultimii doi ani (1988—1989) de cca. 45.000.000 fr.[80].

La 20 ianuarie 1930, s-a semnat un acord similar şi cu Italia. Acordul prevedea renunţarea Italiei la anuităţile pe care i le datora România de la 1 iulie 1967 pînă la 1 iulie 1976, în valoare de 65.000.000 lire italiene (572.000.000 lei)[81]. Din calculele efectuate se considera că, prin aceste reduceri, România îşi va putea acoperi toate datoriile sale de război (1.943.500.000 mărci aur) numai din anuităţile planului Young, rămînîndu-i un excedent anual de 86.000.000 lei, ceea ce pe 37 ani însemna 3.182.000.000 lei[82].

Suma totală a reparaţiilor germane pentru România, eşalonată între anii 1930 şi 1988, se urca la 1.829.500.000 Rm.[83], la care se adăuga valoarea livrărilor în natură pe 10 ani de 58.000.000 Rm.[84].

După aproximativ şase luni de negocieri, bilanţul general al rezultatelor obţinute de România prin aderarea ei la planul Young putea fi considerat pozitiv[85]. Datoriile de război, conform calculelor, erau acoperite integral din reparaţiile germane, fără nici o contribuţie din bugetul statului. Din reparaţiile germane şi orientale România ar fi avut, în eventualitatea unor plăţi normale, un excedent anual de 170 milioane lei pînă în 1943 şi de 131 milioane lei anual pînă în 1966. Pretenţiile ungare relative la optanţi erau lichidate fără nici o plată din partea României şi fără eventualitatea unor sacrificii în viitor. Datoria pentru bunurile cedate şi pentru cota de eliberare, de aproximativ 46.5 mili-

---

78 A.M.A.E., Fond 9 Convenţii, G_1, VIII, vol. I.

79 G. G. Mironescu, *op. cit.*, p. 322.

80 Gh. M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 788.

81 G. G. Mironescu, *op. cit.*, p. 324.

82 Etienne Weill—Raynal, *Les réparations allemands et la France*, Nouvelles Editions Latins, Paris, 1947, vol. III, p. 527—528.

83 A.G.M.F., Fond Datoria publică, dos. nr. 87/1930—1946, f. 20.

84 A.I.C., Fond Parlament, dos. nr. 2282/1931—1932, f. 361.

85 N. Titulescu, *Documente...*, doc. nr. 188, p. 322—327.

arde lei, era anulată. În schimb, România renunța la lichidarea bunurilor austriece, ungare și bulgare, suspendîndu-se orice operație în această direcție [86].

După calculele făcute cu anticipație, România ar fi obținut un beneficiu de aproximativ 90 miliarde lei, provenit din plata reparațiilor și din scutirile unei părți a datoriei externe.

Rezultatul, apreciabil pentru România, l-a făcut pe G. G. Mironescu să declare în parlament că acordurile de la Haga, care puneau capăt luptei duse timp de 11 ani în jurul obligațiilor financiare stabilite de tratate, constituia „cel mai mare eveniment mondial de la începutul războiului“ [87]. Ziarele vremii consemnau, în egală măsură, rezultatele favorabile obținute de România prin acceptarea planului Young. Presa românească, alimentată de interese contradictorii, proprii structurii social-politice a țării, a furnizat cititorilor săi, pînă la planul Young, informații despre evoluția problemei reparațiilor, fără a se lansa însă, în prea multe speculații. O dată cu încheierea acordului general din ianuarie 1930 — de la Haga — ziarele au apreciat elogios activitatea delegației române. În numeroasele articole se sublinia importanța pe care o prezenta, în cadrul relațiilor internaționale, rezolvarea problemei optanților, succesul delegației române fiind considerat drept succesul ideii de pace și colaborare între popoare. Ziarele, ca și G. G. Mironescu în parlament [88], subliniau cu putere rolul jucat de N. Titulescu și activitatea acestuia, pusă în slujba cauzelor drepte ale României, în apărarea cărora n-a „cruțat nici o sforțare, nici o oboseală, nici un sacrificiu“ [89]. Ziarul „Argus“ consemna, de asemenea, că Titulescu „a știut, prin talentul și puterea sa de convingere, într-o conferință pornită pe concesii și compromisuri (conferința de la Haga — E. B.) să obțină o dezlegare integrală pentru toate dreptele pretenții ale României [90].

Ca urmare a succesului, considerat a fi deosebit de valoros, parlamentul, la 21 mai 1930, a votat în unanimitate acordurile de la Haga [91] Instrumentele de ratificare au fost depuse la Paris și semnate la 19 iunie același an [92].

Speranțele cercurilor politice românești în rezolvarea integrală a reparațiilor prin punerea în vigoare a planului Young, s-au spulberat însă în scurtă vreme. Așa după cum s-a mai spus, planul Young, aplicat la începutul crizei economice din 1929—1933, n-a putut fi folosit decît în foarte mică măsură. Adîncirea crizei în toate sectoarele economice și mai ales în cel financiar n-a permis statelor debitoare să se achite

[86] A.M.A.E., Fond 9 Convenții, G_1, VIII, 1930, teleg. nr. 245/21 ianuarie 1930.

[87] G. G. Mironescu, *op. cit.*, p. 301.

[88] *Ibidem*, p. 343.

[89] „Argus“, 25 ianuarie 1930.

[90] Ibidem. Opinii asemănătoare se găsesc în ziarele Adevărul, Viitorul, Curentul etc. (v. A.I.C., Fond Ministerul propagandei naționale, dos. nr. 295/1930)

[91] A.I.C., Fond Parlament, dos. nr. 2282/1931—1932, f. 558.

[92] A.M.A.E., Fond 9 Convenții, G_1, VIII, vol. II, 1930.

de obligaţiile asumate. Sumele mici obţinute de România de la Bulgaria, Ungaria sau Germania, n-au putut contribui în nici un fel la redresarea economică, aşa cum se spera [93].

După o evaluare făcută de ministerul de finanţe din Bucureşti în 1939, România a primit drept reparaţii în contul armistiţiului, a planului Dawes şi a planului Young suma de 4.828.506.154 lei, iar din restituţii şi din lichidarea bunurilor inamice încă 471.997.756 lei [94]. Raportînd-o la suma de 31.099.853.761 lei aur, recunoscută iniţial de Comisia reparaţiilor drept valoarea pagubelor suferite de România în timpul primului război mondial, observăm o diferenţă apreciabilă între ceea ce trebuia să primească şi ceea ce a primit în realitate. Alte posibilităţi de recuperare a sumelor provenind din reparaţii nu s-au mai ivit; moratoriul Hoover şi conferinţa de la Lausanne (1932) au pus capăt acestei probleme complicate şi controversate. Cu toate acestea, România n-a fost scutită cu totul de anumite obligaţii financiare externe. Un caz pe care-l relatăm în continuare este semnificativ. Pe baza unei convenţii din 2 aprilie 1932, încheiată între statul român şi un număr de 9 societăţi maghiare particulare, România se angaja să plătească preţul liniilor ferate din Transilvania, precum şi folosinţa lor în trecut, în obligaţii ale Fondului agrar B. Deşi fondul respectiv nu funcţiona şi nici n-avea să mai funcţioneze, totuşi, societăţile menţionate au intentat României mai multe procese la Tribunalul arbitral mixt de la Paris, cerînd suma de 12.016.561 fr. elveţieni. Reprezentantul României la Tribunalul arbitral mixt a cerut ca această sarcină să cadă asupra Ungariei, ca una din ţările care erau debitoare României [95]. Tribunalul însă, fără să ţină seama de obiecţiunea delegatului român, a dat cîştig de cauză celor 9 societăţi particulare maghiare. În felul acesta, statul român a fost obligat să plătească despăgubiri în loc să aplice prevederile tratatelor, adică confiscarea bunurilor inamice.

Planul Young constituia, după conferinţa de pace şi planul Dawes, cea de a treia etapă în evoluţia reparaţiilor. Dînd soluţii mai mult sau mai puţin acceptabile problemelor financiare legate de primul război mondial, planul Young n-a reuşit însă, mai ales după punerea lui în aplicare, să contribuie la ameliorarea contradicţiilor deja existente între

---

[93] În contul planului Young, România a primit de la Bulgaria suma de 252.557,42 dolari prin Banca Reglementelor internaţionale (A.G.M.F., Fond Datoria publică, dos. nr. 87/1930—1946, f. 3 ş.u.); apoi guvernul bulgar a vărsat aceleiaşi bănci 40.732,53 dolari pentru fondul agrar A şi 365.214,30 dolari la Federal Reserve Bank din New-York (Ibidem, dos. nr. 82/1930—1931, f. 150—151). Din partea Ungariei s-a primit 197.998,93 dolari (ibidem, f. 100). În ceea ce priveşte Germania, ea a achitat pe exerciţiul 1929—1930 suma de 1.114.382,47 mărci, depusă la B.R.I. şi 631.130 mărci, prestaţiuni în natură. Pentru executarea planului Young, Germania a achitat, sub forma prestaţiunilor în natură, 11.333.333,33 mărci, pe exerciţiul 1 aprilie 1930—1 iunie 1931 (Ibidem, dos. nr. 87/1930—1946, f. 120).

[94] Ibidem, f. 72.

[95] Ibidem, f. 7.

țările interesate. Eșuarea lui numai după doi ani a fost determinată de criza economică care a pus în imposibilitate țările debitoare să onoreze sumele fixate la cele două conferințe de la Haga. Trebuie să spunem că la falimentul reparațiilor au mai contribuit măsurile arbitrare în locul unor negocieri corecte, încurajarea, în anumite momente, a politicii de revizuire a tratatelor de pace, atitudinea neamicală a marilor puteri față de țările mici aliate ale Antantei, divergențele internaționale, manifestarea unor scopuri înguste, meschine în dauna principiilor de drept ș. a.

Implicată în afacerea spinoasă și delicată a reparațiilor, România a încercat, și cu ocazia planului Yong, să-și apere drepturile înserate în tratate, să obțină, pe cale diplomatică, un loc onorabil în cadrul relațiilor internaționale. Fără a adopta o poziție rigidă, delegația română, reprezentată mai ales de N. Titulescu, s-a opus presiunilor marilor puteri, a solicitat rezolvarea echitabilă și integrală a problemei reparațiilor — făcînd concesii cînd a fost vorba de normalizarea relațiilor externe — a militat pentru egalitatea tuturor statelor în cadrul reuniunilor internaționale.

Aplicarea planului Young a constituit o profundă dezamăgire pentru cercurile politice românești. Neplata reparațiilor a contribuit la adîncirea crizei financiare, statul român fiind obligat, în continuare, să-și onoreze datoriile externe contractate în timpul războiului din surse proprii. Recurgerea la împrumuturile externe din anii 1929—1931, ca soluție extremă, a adîncit dependența țării față de capitalul străin, a accentuat criza politică internă și a înrăutățit condițiile de viață și de trai ale oamenilor muncii. Guvernul național-țărănist care încercase să exploateze în favoarea sa succesul lui N. Titulescu s-a discreditat iremediabil în fața opiniei publice românești.

Prin moratoriul Hoover (1930) și conferința de la Lausanne (1932) se încheia ultimul capitol din istoricul reparațiilor. După o febrilă activitate dusă timp de 13 ani, reparațiile se desființau, planul Young constituind primul pas spre această soluție. Pentru România, ca și pentru alte state mici, bilanțul reparațiilor se încheia cu un mare deficit. Ea rămînea, în continuare, debitoare nu numai marilor puteri ci și unor persoane sau societăți aparținînd statelor învinse.

De situația aceasta sînt vinovate, în egală măsură, marile puteri occidentale care au promovat o politică imperialistă în relațiile internaționale și în problema reparațiilor, conjugată cu o atitudine binevoitoare față de statele revizioniste.

Sprijinul solicitat de România Angliei și Franței cu ocazia planului Young, ca și în alte ocazii, în vederea eliminării nedreptăților făcute și pentru promovarea unor principii de echitate în raporturile internaționale n-a avut audiența necesară. Chiar dacă intervențiile delegației române și în special cele ale lui N. Titulescu au fost ascultate cu interes, de foarte puține ori însă, au fost primite și cu înțelegere. Nu

întîmplător, de altfel — trecutul nu prea îndepărtat o îndreptăţea — România, ca şi alte state mici, au început să privească cu tot mai multă neîncredere politica marilor puteri occidentale a căror reprezentanţi au cedat, mai ales după 1933, în faţa agresiunii fasciste, în dauna suveranităţii şi independenţei ţărilor din estul şi sud-estul european.

LE PLAN YOUNG ET LA ROUMANIE. (II)

Résumé

Après avoir discuté dans la première partie de cette même étude les rélations internationales envisagées au point de vue du plan Young, l'auteur se propose ici d'analyser l'activité diplomatique de la Roumanie aux deux conférences des réparations de la Haye — 1929 et 1930. La délégation roumaine ayant en tête Nicolae Titulescu, personnalité bien connue au monde diplomatique, a réussi à résoudre toutes les questions concernant les réparations générales (orientales et allemandes), également l'affaire des optants hongrois et à obtenir une réduction partielle des obligations financières etrangères de la Roumanie.

Ces succès, dans les conditions d'une application normale du plan Young, auraient permis donc, à la Roumanie de rembourser les emprunts contractés pendant la première guerre mondiale et de lui rester un solde nécessaire pour l'amélioration de son économie.

Mais, les succès obtenus par N. Titulescu, relevés dans les débats parle mentaires et dans la presse roumaine, ont été éphémères. La crise économique de 1929—1933 a mis les pays débiteurs en impossibilité de payer les obligations prévues par le plan Young, plan qui a été d'ailleurs annulé après deux années.

La cessation des payements a eu des graves conséquences sur la situation économique (surtout financière) et politique de la Roumanie qui, pendant l'application du plan Young n'a pas pu obtenir que des sommes dérisoires.